

mgr Anna Konopko
Katedra Konserwacji i Restauracji Tkanin Zabytkowych
Wydział Konserwacji i Restauracji Dzieł Sztuki
Akademia Sztuk Pięknych w Warszawie
anna.konopko@asp.waw.pl

Cztery reliefowe malowidła w stylu chińskim z Muzeum Pałacu Króla Jana III w Wilanowie – interdyscyplinarne badania oraz konserwacja dzieł z pogranicza sztuk i kultur

Malowidła reliefowe *Świątynia*, *Scena rodzajowa*, *Scena na tle altany ogrodowej* i *Architektura z mostem* (nr inw. Wil.1908-1911) z przedstawieniami Chinek i Chińczyków na tle architektury i krajobrazu z Muzeum Pałacu Króla Jana III w Wilanowie zostały objęte projektem badawczo-konserwatorskim w latach 2019-2021. Datowane były na XIX wiek, a ich miejsce pochodzenia określono jako Chiny. Pochodzą z niezachowanego Gabinetu Chińskiego I, znajdującego się po północnej stronie na piętrze korpusu głównego rezydencji. Pomieszczenie to zostało udekorowane w stylu *chinoiserie* na początku XIX wieku z inicjatywy Stanisława Kostki Potockiego i następnie odnowione przez niego około 1821 roku. Omawiane obiekty były zamontowane na ścianach Gabinetu w boazeryjnych płycinach. Znajdowały się tam do 1955 roku, kiedy wszystkie elementy wystroju ścian przeniesiono do magazynu.

Malowidła stanowią wyjątkowy przykład dekoracyjnych, polichromowanych, reliefowych paneli ściennych, wpisujący się w stylistykę modnych pokojów chińskich z przełomu XVIII i XIX wieku. Przed rozpoczęciem projektu nie były przedmiotem badań, w opracowaniach dotyczących pomieszczeń z „chińską” dekoracją w pałacu w Wilanowie były jedynie wzmiankowane. Ich pochodzenie w pałacu nie było znane. Poza jednym kontraktem z 1821 roku nie są wspomniane w inwentarzach.

Badawczy aspekt projektu miał na celu wypełnić lukę dotyczącą wiedzy o historii wystroju pokojów chińskich Stanisława Kostki Potockiego oraz po raz pierwszy poddać dokładnym badaniom malowidła z Gabinetu I. Przeanalizowano szczegółowo ich technologię i sposób wykonania. Poddano badaniom mikrochemicznym i instrumentalnym (XRF, SEM-EDS i FTIR-ATR) ponad 100 próbek. Rozpoznano ich oryginalną technikę aplikacji i użyte materiały oraz odróżniono je od późniejszych przekształceń i nawarstwień. Opierając się o wyniki kwerend archiwalnych i w literaturze oraz wyniki badań technologiczno-technicznych, wpisano malowidła Wil.1908-1911 w historię Gabinetu za czasów Potockiego i jego następców.

W ramach badań proveniencji wilanowskich malowideł przeanalizowano stylistykę, ikonografię oraz technologię i technikę wykonania chińskich eksportowych obrazów, obić ściennych i reliefowych paneli produkowanych w Kantonie w XVIII i na początku XIX wieku.

Stwierdzono bliskie podobieństwo pod różnymi względami do wszystkich wymienionych rodzajów obiektów, lecz jednocześnie nie odnaleziono żadnej bliskiej im analogii, szczególnie w aspekcie technologiczno-technicznym. Postawiono hipotezę, że malowidła stanowią mniej kosztowny odpowiednik drogocennych reliefowych paneli i powstały najprawdopodobniej w warsztacie malarskim w Kantonie w latach około 1780-1790.

Analizując system handlu między Dalekim Wschodem a Europą w tym okresie ustalono, że malowidła zapewne zostały przywiezione przez prywatnego kupca do jednego z krajów prowadzących kompanie wschodnioindyjskie. Spośród państw, które utrzymywały bliskie relacje handlowe z Chinami, Anglia wyróżnia się importem licznych malowideł i obić ściennych zbliżonych stylistycznie i ikonograficznie do wilanowskich paneli. Rozważono możliwe sposoby wejścia w posiadanie tego rodzaju obiektów przez Potockiego, biorąc pod uwagę jego gust, możliwości finansowe i sieć kontaktów – w tym poprzednią właścicielką pałacu, jego teściową Izabelą Lubomirską. W rezultacie stwierdzono, że Potocki mógł zakupić panele z Gabinetu I w trakcie podróży do Anglii w 1787 roku. Ewentualnie otrzymał je lub odkupił lokalnie i następnie dostosował do koncepcji wystroju pokojów chińskich.

Konserwatorsko-restauratorska część projektu dotyczy malowidła *Architektura z mostem* (Wil.1911). W rezultacie kwerend w literaturze, konsultacji z konserwatorami różnych specjalizacji oraz przeprowadzonych prób opracowano program konserwacji-restauracji obiektu, który w przyszłości, po odpowiednim dostosowaniu, może stanowić podstawę do konserwacji pozostałych trzech malowideł. Celem prac było zabezpieczenie obiektu, przywrócenie mu wartości estetycznej oraz możliwości ekspozycji w pionie w oryginalnej oprawie w sposób bezpieczny, odwracalny i jednocześnie nie zacierając śladów jego historii.

Zamierzone cele osiągnięto stosując indywidualnie dostosowane do obiektu metody i środki z zakresu konserwacji malarstwa, tkanin i obiektów papierowych. Demontaż ograniczono do niezbędnego minimum, odłączając jedynie wierzchnie podłoże z dekoracją. Obiekt oczyszczono w bezpiecznym zakresie, zabezpieczono uszkodzone i odspajające się elementy. Wykorzystywano metody nowoczesne i skuteczne, takie jak odplamiacz ultradźwiękowy czy hydrożel z agaru do usuwania zabrudzeń i cyklopentasiloksan do tymczasowej hydrofobizacji. Całość zdublowano na podłoże z tkaniny jedwabnej oraz podwójnej przekładki z włókniny poliestrowej i naciągnięto na stabilny nośnik z papierowej płyty Tycor. Przedstawienie scalono wizualnie stosując retusz naśladowczy w partiach drobnych uszkodzeń a w pozostałych – znakiem graficznym – kropką.

Malowidło po zakończeniu prac zostało umieszczone na ekspozycji w pałacu przed Pokojami Chińskimi i Myśliwskimi w dawnej boazeryjnej oprawie, w odpowiednio dostosowanej gablocie.